

SEFER HAMITZVOT # 236 – THE MAN WHO DAMAGES

(1) ויקרא פרק כד

(יט) וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ כְּאֲשֶׁר עָשָׂה כִּן יַעֲשֶׂה לוֹ: (כ) שֹׁבֵר תַּחַת שֹׁבֵר עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן כְּאֲשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאָדָם כִּן יִנָּתֵן בּוֹ: (כא) וּמַכֵּה בְּהֶמָּה יִשְׁלַמְנָה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת:

(2) תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף פג עמוד ב

/מתני'/. החובל בחבירו - חייב עליו משום חמשה דברים: בנזק, בצער, בריפוי, בשבת, ובושת. בנזק כיצד? סימא את עינו, קטע את ידו, שיבר את רגלו, רואין אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק, ושמין כמה היה יפה וכמה הוא יפה. צער - כואו (או) בשפוד או במסמר, ואפילו על ציפורנו מקום שאינו עושה חבורה, אומדין כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להיות מצטער כך. ריפוי - הכהו חייב לרפאותו; עלה בו צמחים, אם מתמת המכה - חייב, שלא מתמת המכה - פטור; חייתה ונסתרה חייתה ונסתרה - חייב לרפאותו, חייתה כל צורכה - אינו חייב לרפאותו. שבת - רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין, שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו. בושת - הכל לפי המבייש והמתבייש.

(3) ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה רלו

והמצוה הרל"ו היא שצונו בדין חובל בחבירו והוא אמרו יתעלה (שם) וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו. וזאת היא שתקרא (סנה' ח א, יג ב, יד א, לא ב, לב ב, מא א, וש"נ נו ב: ל"ת רעט) דיני קנסות. וכבר בא הכתוב שהוא כולל דיני קנסות כולם והוא אמרו יתעלה (ס"פ אמור) כאשר עשה כן ייעשה לו. רוצה בזה שיילקח מממונו תמורת מה שציערו לפי שיעור צערו לחברו כמו שבאה בה הקבלה ואפילו לא היה אלא ביישו לבד הנה הוא ייקנס בממונו כפי השיעור ההוא. ודע שדיני קנסות אלו כולם, כלומר נזקי אדם באדם וכן כשהזיקה בהמה את האדם או האדם את הבהמה, הנה לא ידונו בהם ויקנסו זולת הבית דין הסמוכים בארץ ישראל.

(4) רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק ה הלכה ו

הודה החובל שהוא חבל משלם חמשה דברים, שהרי העדים היו שם שנכנס לתוך ידו שלם בשעת המריבה ויצא חבול, אבל אם לא היו שם עדים כלל והוא אומר חבלת בי והודה מעצמו פטור מן הנזק ומן הצער וחייב בשבת ובושת וריפוי על פי עצמו, לפיכך אם כפר ואמר לא חבלתי נשבע שבועת הסת.

(5) ספר החינוך מצוה מט

שורש מצוה זו, ובכלל כל מה שבא בתורה בענין הדין, איני צריך ליגע אחר טעמו של דבר, כי דבר מושכל הוא, שאם אין משפט לא יתיישבו בני אדם ולא יעמדו יחדיו לעולם, ואי אפשר לארץ בלתי המשפט... ונוהגת מצוה זו שאנו חייבין לדון ולענוש החובל, בזכרים כי להם ניתן

לעשות דין, ולא בנקבות שאינן דנות, אבל הן מכל מקום בכלל דין התשלומין, בין שביישו או שנתביישו.

(6) תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף פג עמוד ב

גמ'. אמאי? + שמות כ"א + עין תחת עין אמר רחמנא, אימא: עין ממש! לא סלקא דעתך, דתניא: יכול סימא את עינו - מסמא את עינו, קטע את ידו - מקטע את ידו, שיבר את רגלו - משבר את רגלו? ת"ל: + ויקרא כ"ד + מכה אדם ומכה בהמה, מה מכה בהמה לתשלומין, אף מכה אדם לתשלומין; ואם נפשך לומר, הרי הוא אומר: + במדבר ל"ה + לא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות, לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר, אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים שאין חוזרין.

(7) רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק א הלכה ג

זה שנאמר בתורה כאשר יתן מוס באדם כן ינתן בו אינו לחבול בזה כמו שחבל בחבירו אלא שהוא ראוי לחסרו אבר או לחבול בו כמו שעשה ולפיכך משלם נזקו, והרי הוא אומר + במדבר ל"ה + ולא תקחו כופר לנפש רוצח, לרוצח בלבד הוא שאין כופר אבל לחסרון איברים או לחבלות יש כופר.

(8) שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף פה עמוד א

ושני בני אדם שחבלו זה בזה ראובן עשה לשמעון חבורה וחזר שמעון והכה לראובן כויה דלית בה חבורה קרינן כויה תחת כויה ויצא זה בזה ולא ישלם במותר כלום

(9) רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק א הלכה ו

אף על פי שדברים אלו נראים מענין תורה שבכתב כולן מפורשין הן מפי משה מהר סיני וכולן הלכה למעשה הן בידינו וכזה ראו אבותינו דנין בבית דינו של יהושע ובבית דינו של שמואל הרמתי ובכל בית דין ובית דין שעמדו מימות משה ועד עכשיו.

(10) תורה תמימה הערות שמות פרק כא הערה קעא

ואף על פי דגם אפשר לפרש כאן תחת ממש, בכ"ז הכריעו חז"ל לסמך הקבלה דהכונה ממון, משום די"ל דעמדו חז"ל על דעת התורה דדרכיה דרכי נועם ולא יתכן שתצוה התורה לעשות דבר שלא יגיע בזה כל תועלת בכלל ולהניזק בפרט, משא"כ אם נפרש תחת - ממון, הרי למצער ישתכר הניזק בתשלום כסף עבור אבידת עינו.